

Нобел (ни)је Нобел

Замислите тај велеобрт: Нобелова награда није Нобелова награда! А тек да је међу добитницима више од две трећине из САД! Шведска централна банка установила је међународно признање за економију у спомен на Алфреда Нобела, иако је он није утемељио

Шведска централна банка

Године 1968, на тристоту годишњицу свог оснивања (основана 1668), шведска централна банка (Sveriges Riksbank), најстарија од постојећих централних банака, установила је награду у спомен на Алфреда Нобела, оснивача Нобелове награде, наглашава проф. др Рајко Буквић, економиста, запослен у Географском институту „Јован Цвијић” под окриљем Српске академије наука и уметности.

– Ово је једина награда која није оригинално укључена

у тестамент Алфреда Нобела, од 27. новембра 1895, али се назива Нобелова награда, као и остале. Додељује се почев од 1969, за разлику од осталих (за књижевност, медицину, физику, хемију и мир) које су уведене 1901. године. Готово полувековна традиција доделе признања за економске науке омогућава, наравно, занимљиве статистике, од којих ћу поменути само неколико које ми се за ову прилику чине најинтересантнијим – додаје наш саговорник.

Проф. др Рајко Буквић

Да ли сте, можда, изненађе-ни?

Од Буквића сазнајемо да је у раздобљу 1969–2014. престижно признање за економске науке додељено 46 пута, са 75 добитника (23 пута појединачно, 17 пута су га поделила два, а шест пута три). За разлику од осталих, до сада нико није два пута уписан.

На ивици медаље

Просечна старост досадашњих славодобитника је 67 година (када су је примили); нај-

Досадашњи добитници

1969. Рагнар Фриш и Јан Тинберген; 1970. Пол Самјуелсон; 1971. Сајмон Кузнец; 1972. Џон Хикс и Кенет Ероу; 1973. Василиј Леонтијев; 1974. Гунар Мирдал и Фридрих Аугуст фон Хајек; 1975. Леонид Виталијевич Канторович и Тјалинг Купманс; 1976. Милтон Фридман; 1977. Бертил Охлин и Џејмс Мид; 1978. Херберт Сајмон; 1979. Теодор Шулц и сер Артур Луис; 1980. Лоренс Клајн; 1981. Џејмс Тобин; 1982. Џорџ Стиглер; 1983. Жерар Дебре; 1984. Ричард Стоун; 1985. Франко Модилиани; 1986. Џејмс Бјукенен Млађи; 1987. Роберт Солоу; 1988. Морис Але; 1989. Тригве Хавелмо; 1990. Хари Марковиц, Мортон Милер и Вилијам Шарп; 1991. Роналд Коуз; 1992. Гери Бекер; 1993. Роберт Фогел и Даглас Норт; 1994. Џон Харшани, Џон Неш и Рај-

нхард Зелтен; 1995. Роберт Лукас Млађи; 1996. Џејмс Мерлиз и Вилијам Викри; 1997. Роберт Мертон и Мајрон Сколс; 1998. Амартја Сен; 1999. Роберт Мандел; 2000. Џејмс Хекман и Данијел Макфаден; 2001. Џорџ Акерлоф, Мајкл Спенс и Џозеф Стиглиц; 2002. Данијел Канеман и Вернон Смит; 2003. Роберт Ингл Трећи и Клајв Грејнцлер; 2004. Фин Кидланд и Едвард Прескот; 2005. Роберт Ауман и Томас Шелинг; 2006. Едмунд Фелпс; 2007. Леонид Хурвиц, Ерик Маскин и Роџер Мајерсон; 2008. Пол Кругман; 2009. Елинор Остром и Оливер Вилијамсон; 2010. Питер Дајмонд, Дејл Монтерсен и Кристофер Писаридес; 2011. Томас Сарџент и Кристофер Симс; 2012. Алвин Рот и Лојд Шепли; 2013. Јуџин Фама, Ларс Питер Хансен и Роберт Шилер и 2014. Жан Марсел Тирол.

Алфред Нобел

Добитници за економске науке по земљама

Земља	Број
Аустрија	1
Велика Британија	8
Данска	1
Израел	2
Индија	1
Италија	1
Канада	1
Немачка	1
Норвешка	2
САД	50
СССР	1
Холандија	2
Француска	2
Шведска	2

Као што се види, заступљено је 14 земаља, од тога далеко највећи број је из САД (50), следи Велика Британија са осам, а остале земље представљене су с двама или једним добитником. Очита је премоћ англосаксонских аутора.

Жан Марсел Тирол

млађи је Кенет Ероу (51, 1972), а најстарији Леонид Хурвич (90, 2007). Једина жена је Елинор Остром (2009). У време проглашења 57 их је живело или радило у САД (укључујући емигранта из тадашњег СССР-а Василија Леонтјева, 1973), 17 у Европи, а један у Израелу (Леонид Канторович, 1975). Од добитника данас су живи њих 43, док је 32 преминуло. Занимљиво је да одликоване одликује прилична дугочекност: најмање година када су умрли имали су Тјалинг Купманс и Леонид Канторович, по 74, а највише Морис Але (99) и Роналд Коуз (102). Међу живима најстарији су Даглас Норт

(94), Кенет Ероу (93) и Томас Шелинг (93).

– Награда Шведске краљевске банке за економске науке састоји се од медаље, дипломе и новчаног дела – објашњава проф. др Рајко Игић. – Медаљу је дизајнирао Гунвор Свенсон-Лундквист, шведски скулптор. Лице (аверс) показује Алфреда Нобела, а горња половина уоквирена је речима: The Sveriges Riksbank, in memory of Alfred Nobel, 1968. Испод Нобеловог лика приказани су укрштени банчини рогови изобиља. Друга страна (реверс) приказује Северну звезду (North Star), амблем Краљевске академије

наука Шведске, изнад којег је једна велика круна, а поред и испод још три мале. Горња половина уоквирена је речима: Шведска краљевска академија наука (Royal Swedish Academy of Sciences). Име срећника увек се угравира на ивици медаље.

Диплома је уникатно уметничко дело, сваку посебно осмисле најпознатији норвешки и шведски уметници и калиграфи. Новчани део износи осам милиона шведских круна (око 1,1 милион америчких долара).

Прошлогодишњи славодобитник је „један од најутицајнијих економиста нашег доба”, Француз Жан Марсел Тирол са Универзитета Тулуза 1, а награђен је „за анализу тржишне моћи и регулације”. У образложењу се, поред осталог, каже следеће: „Он је дао важан теоретски истраживачки допринос у више области, али више од свега он је разјаснио како разумети и регулисати делатности с малим бројем моћних фирми.

У многим делатностима доминира мали број великих фирми или појединачни монополист. Ако се оставе нерегулисаним,

почасно чланство у Америчкој академији уметности и наука и у Америчкој економској асоцијацији.

– Јана Марсела Тирола можемо, у одређеном смислу, третирати као наставак традиције француске школе инжењера-економиста или економиста који су добили инжењерско образовање у тзв. великим школама – образлаже проф. др Рајко Буквић.

Да ли његова истраживања имају значаја за нас?

– Одговор на то питање сигурно мора бити позитиван – сматра проф. др Рајко Буквић. – Пре свега, наша привреда је мала са, по правилу, малим бројем произвођача на сваком тржишту. Готово да нема производа, чак и у најконкурентнијим гранама, у којима не постоје разни облици несавршене конкуренције. Могло би се рећи – прави смо пример за олигополске и друге несавршене конкурентске структуре, и наравно за доминирање на тржишту. Одговарајућа законска и пратећа регулатива, рецимо то благо, сигурно није на

Признање за економију

Диплома Жана Тирола

таква тржишта често резултују социјално непожељним резултатима – вишим ценама које нису засноване на трошковима, или непродуктивним фирмама које преживљавају блокирајући улазак нових и продуктивнијих предузећа. Ко је Жан Марсел Тирол?

С два доктората

Рођен је 9. августа 1953. у месту Троа, у старом граду на североистоку земље. Завршио је Политехничку школу у Паризу 1976. Магистрирао је 1978. на Националној школи мостова и путева и у истој години одбранио докторат из математике на Универзитету Париз девет – Дофен. У Масачусетском технолошком институту (МИТ) докторирао је још једном 1981, под руководством Ерика Маскина, једног од лауреата Нобелове награде (2007).

Године 2007. постао је научни директор Института индустријске економије на Економској школи Тулуза. У најзначајнија признања увршћује, свакако,

задовољавајућем нивоу, као ни сама инфраструктура која би требало да обезбеди спровођење прописа. Регулаторно тело, без обзира како се звало, предводе већ годинама правници, а уз дужно поштовање мора се истаћи да је ово економска проблематика. Аналитичке подлоге за одлучивање такође се могу довести у питање, па није чудо што је рецимо главни проблем којим се Комисија у једном не тако давном случају био да ли једна фирма има на релевантном тржишту учешће од 39,9 одсто или 40,1 проценат (нека ми буде дозвољена мала слобода у изношењу и тумачењу тог случаја).

С друге стране, код нас јавна предузећа, према речима саговорника, представљају природне монополе, са огромним, надуваним трошковима, који непрестано гомилају губитке, а држава није способна да такво стање промени. Стиче се, чак, утисак да ови губиташи управљају државом.